

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СВІТУ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ІЗ КОМПОНЕНТОМ HEART/СЕРЦЕ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Дослідження проблем міжкультурної комунікації є особливо актуальним у сучасних умовах, коли ми все частіше маємо необхідність постійної взаємодії представників різних етносів і культур. Для успішної комунікації недостатньо обмежитися лише знанням мови того або іншого народу, потрібне також розуміння світогляду, національного характеру і менталітету представників іншої культури.

Окрім факту багатозначності соматизма *heart*, різні лексикографічні джерела дозволяють нам стверджувати, що фразеологічні й паремічні сім'ї, ядерними компонентами яких є згаданий соматизм, різняться у кількісному співвідношенні. В цілому, словники фіксують близько 90 фразеологічних одиниць і прислів'їв із соматизмом *heart* в англійській мові та 130 – в українській.

Аналіз зібраних фразеологізмів і паремій показує, що соматизм *heart* частіше вживається по відношенню до неживого фізичного об'єкту в актах реіфікації, а ніж по відношенню до живого об'єкту в актах персоніфікації або ототожнення. Треба також зауважити, що мовці не сприймають ці випадки як метафоричні, ці асоціації закладені в колективній свідомості й сприймаються усіма мовцями.

Розглянемо найпродуктивніші способи структурування соматизму *HEART/СЕРЦЕ*, виявлені в процесі вивчення фразеологізмів англійської та української мов.

В українській мові ця лексична одиниця бере свій початок із індоєвропейської мови: *kerdi* – (*kred-*) *krd* – середина, серце → *sъrdь* (прослав'янська мова) → злість, гнів (у давнину вважали серце містилицем почуттів і душевних властивостей, було утворене дієслово *sъrditi* (сердити, злити, викликати почуття гніву, хоча на початку це позначало викликати якість сильне почуття) → серце, середина → *sъrdьce* (давньо-руська) → *serce* (сучасна українська мова).

Давньоанглійська форма слова *heart* – *heorte*, що означало «*bodily organ, regarded as the centre of vital functions, the seat of affections*» походить від прагерманського слова *khertan*, яке, в свою чергу, також утворилося від індоєвропейської основи *ker-* «голова» [1, с.174]. Об'єднання на початковому етапі розвитку індоєвропейських мов знань про дві різні частини тіла – голову та серце, можливо, спричинило те, що слово *heart* стало засобом вербалізації знань про такі внутрішні здібності і процеси людини, які сучасними науковцями пояснюються виключно роботою голови. Це припущення про діахронічний розвиток соматизму *HEART/СЕРЦЕ* пояснює, певним чином, периферійне значення слова *heart* – «*memory*».

Порівняльні дослідження показують, що в індоєвропейських мовах слова, що виражають поняття «серце» своїм корінням вказують на поняття «центр, середина» [2, с. 155], що, на нашу думку, пояснюється універсальністю тілесного досвіду мовців. Відповідно, в структуру соматизму HEART/СЕРЦЕ входять такі змістові характеристики: орган тіла; центральна частина тіла; місце зберігання почуттів і емоцій; пам'ять.

Як і будь-який об'єкт «речового світу», предмет, що асоціюється із соматизмом HEART/СЕРЦЕ, описується, передусім, через ряд атрибутів, тобто його невід'ємні властивості або інваріантні ознаки. Передусім, це лінійні розміри або дименсійні характеристики (від англ. dimension «measurement of any sort») [3, с. 90–96]. Відмітимо, що лінійні розміри фіксуються у стійких поєднаннях із соматизмом *heart/серце* і для нього нехарактерними є показники «довжина», «висота» і «ширина» – в англійській мові та «довжина», «висота» – в українській: більше / менше: *a big heart (big-hearted), людина з великим серцем*; глибина: *from the bottom (or depths) of (one's) heart, глибоко в серці*; ширина: *широке серце*.

Отже, у сучасній інтерпретації в усіх порівнювальних мовах серце зберігає своє первинне значення як центральний орган системи кровообігу і в переносному значенні – місце зосередження почуттів, хвилювань, вчинків людини. Часте використання досліджуваного соматизму у переносних значеннях обумовлено тим, що слово *серце/heart* у мові етимологізується як «душа», «життя».

Список використаних джерел:

1. Маковский М. М. Язык – Миф – Культура. Символы жизни и жизнь символов / Маковский М. М. – М. : Институт рус. языка им. Виноградова В. В., РАН, 1996. – 329 с.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Маслова В. А. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
3. Пименова М. В. Этногерменевтика мовної наївної картини внутрішнього світу людини / Пименова М. В. – Кемерово : Кузбассвузиздат; Landau : Verlag Empirische Pädagogik, 1999. – 262 с.